

Bà Lê Thị Thoa bên những tư liệu về thân phụ Lê Đình Chi.

N người đặt nền móng tư pháp Nam Bộ

Bài và ảnh: TRẦN THỊ XUYỀN

Trong một tài liệu viết về trí thức Nam Bộ thời kháng chiến chống Pháp, cố Giáo sư, bác sĩ Phạm Ngọc Thạch, nguyên Thứ trưởng Phủ Chủ tịch, nguyên Bộ trưởng Bộ Y tế, đã viết về luật sư Lê Đình Chi như sau: “Ông Lê Đình Chi là một trí thức có địa vị thời Pháp thuộc đã từ bỏ địa vị cũ, hăng hái gia nhập hàng ngũ kháng chiến ngay từ những tiếng súng đầu tiên bùng nổ ở Nam Bộ, đã cùng anh em cầm súng giết giặc. Với đức tính nhẫn nại, hy sinh không hề thối chí, ông đã đặt nền móng tư pháp cho Nam Bộ, đã gây dựng cơ sở cho bộ máy chính quyền ở Nam Bộ...”.

KHƯỚC TỪ DANH TƯỚNG, BỔNG LỘC

Để giúp bạn đọc hiểu rõ hơn về cuộc đời, thân thế, sự nghiệp của người đặt nền móng cho ngành tư pháp, quân pháp cách mạng ở Nam Bộ, chúng tôi đã đến gặp bà Lê Thị Thoa, con gái Đại tá, liệt sĩ, luật sư Lê Đình Chi, phu nhân của cố Thượng tướng Trần Văn Trà, hiện sinh sống tại TP Hồ Chí Minh. Trong ngôi biệt thự gia đình, bà Thoa dành một căn phòng rộng để làm thư viện. Là một họa sĩ chuyên sáng tác tranh sơn dầu và là một tiến sĩ khoa học, bà Thoa sắp xếp các hiện vật, tư liệu gia đình một cách khoa học và giàu ý tưởng, trong đó phần lớn tư liệu liên quan đến song thân phụ mẫu của bà-liệt sĩ, luật sư Lê Đình Chi, Bà mẹ Việt Nam anh hùng Lê Thị Tường Lân và vị hôn phu, cố Thượng tướng Trần Văn Trà. Bà cho chúng tôi xem nhiều hình ảnh, hiện vật, bài viết về thân phụ của bà, của những người hoạt động cùng thời như: Cố Giáo sư, bác sĩ Phạm Ngọc Thạch;

cố luật sư Phạm Ngọc Thuần, cố Trung tướng Nguyễn Bình... Bà Thoa kể:

- Tôi là con gái đầu của ba má tôi. Tuổi trẻ của tôi gắn bó với gia đình trong vòng tay yêu thương của ba má. Ba tôi là người đầu tiên trực tiếp hướng dẫn, dìu dắt tôi đi theo cách mạng, cho tôi được tiếp xúc với những cán bộ nòng cốt của Đảng ở Nam Bộ từ những ngày đầu kháng chiến chống Pháp.

Theo tư liệu gia đình bà Lê Thị Thoa, luật sư Lê Đình Chi sinh ngày 1-7-1912 tại thôn Dịch Diệp, xã Trục Chính, huyện Trục Ninh, tỉnh Nam Định trong một gia đình trí thức. Ông là người học cao, hiểu rộng và giàu chí khí. 17 tuổi, Lê Đình Chi tham gia tổ chức Thanh niên Cách mạng đồng chí hội. 20 tuổi đầu tú tài và trở thành Cử nhân Luật năm 23 tuổi. Sau khi lấy bằng Cử nhân, Lê Đình Chi được nhiều nơi săn đón mời về làm việc với thù lao và các chế độ đãi ngộ rất hậu hĩnh, nhưng ông đã khước từ tất cả. Thậm chí, ông đã từ chối cả chức quan tri huyện. “Ba tôi đặc biệt thân tượng lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc nên đã quyết định từ bỏ tất cả vinh hoa

Đại tá, liệt sĩ, luật sư Lê Đình Chi.

Ảnh chụp lại từ tư liệu gia đình bà Lê Thị Thoa

phú quý, khước từ quan chức để lên đường vào Nam làm cách mạng”.

Trong một tài liệu viết về các trí thức Nam Bộ trong kháng chiến chống Pháp do bà Thoa cung cấp, chúng tôi đọc được những dòng đánh giá về luật sư Lê Đình Chi và các trí thức cùng thời như sau: “Là người trí thức vốn quen bút nghiên, nhưng khi sơn hà nguy biến họ sẵn sàng cầm súng chống lại kẻ thù xâm lược, đứng ra thành lập các đơn vị bộ đội, tự mua sắm vũ khí rồi trực tiếp cầm súng đánh giặc ngay trong những năm đầu chống Pháp... Trí thức Nam Bộ hầu hết trưởng thành trong môi trường vật chất thật lý tưởng... Cuộc sống giàu sang phú quý, địa vị, quyền lực, lương cao, lộc hậu, nhà lầu xe hơi và đặc biệt là được bọn thực dân mời đón, hậu đãi nhưng họ đã từ bỏ tất cả để theo cách mạng, làm cách mạng...”.

Vào Sài Gòn, trong suốt 9 năm (1936-1945), luật sư Lê Đình Chi đã sử dụng căn nhà của mình ở 132 Lagrandière (nay là 132 Lý Tự Trọng, TP Hồ Chí Minh) làm cơ sở bí mật của cách mạng, nuôi giấu nhiều cán bộ của Đảng như Phan Đình Công, Phạm Văn Uyển, Nguyễn Văn Bàng, Hà Mậu Nhai, Lê Văn Chữ, Lê Đình Nguyên, Phạm Minh Chuẩn... Đây là nơi tổ chức nhiều cuộc họp quan trọng của Đảng, đồng thời là nơi cất giấu tài liệu, vũ khí, cờ, khẩu hiệu kháng chiến. Ngày 23-9-1945, Pháp gây hấn ở Sài Gòn mở đầu cuộc chiến tranh xâm lược nước ta lần thứ hai. Luật sư Lê Đình Chi đã nhận danh nhân sĩ trí thức Nam Bộ yêu nước,

đứng ra kêu gọi trí thức, công chức Sài Gòn-Chợ Lớn tham gia và ủng hộ kháng chiến. Ông đã sử dụng tài sản của mình để mua vũ khí thành lập Chi đội 11, bộ đội Suối Đá Tây Ninh trực tiếp chiến đấu chống thực dân Pháp. Dưới sự tổ chức, chỉ huy của ông, Chi đội 11 bộ đội Suối Đá Tây Ninh đã thực hiện nhiều trận chiến đấu chống lại quân phiệt Đệ Tam, Đệ Tứ, Sư đoàn HT29 và liên tiếp mở các cuộc tấn công vào các đồn bốt của quân Pháp, gây cho quân đội Pháp những tổn thất vô cùng nặng nề.

NGƯỜI ĐỨNG ĐẦU NGÀNH QUÂN PHÁP NAM BỘ

Cuối năm 1945, luật sư Lê Đình Chi được bổ nhiệm làm Trưởng ban Quân pháp Khu 7. Ông đã ra chỉ thị truy tố những kẻ làm tay sai cho giặc. Tờ báo *Climat* xuất bản tại Pháp lúc bấy giờ đã chụp lại và cho đăng chỉ thị này với thông điệp, Lê Đình Chi là một nhân vật nguy hiểm, quân Pháp phải bắt cho bằng được. Liên tiếp trong những năm đầu Nam Bộ kháng chiến, quân đội Pháp đã thực hiện 3 đợt đổ bộ đường không vào vùng kháng chiến (ngày 20-3-1947, 14-2-1948 và 28-5-1948), sử dụng lính dù lùng sục với quyết tâm bắt bằng được ông, nhưng bằng tài nghệ, mưu trí, ông đã thoát khỏi vòng vây và tổ chức lực lượng đánh lại địch. Trong một bài viết vào tháng 12-1947, tuyên dương công trạng của luật sư Lê Đình Chi nhân ngày lễ Toàn quốc kháng chiến, Trung tướng Nguyễn Bình, Khu trưởng Khu 7 Nam Bộ (về sau là Tư lệnh Nam Bộ) đã đánh giá về ông như sau: “...Tại chiến trường Nam Bộ những tháng cuối năm 1945, đầu năm 1946, luật sư Lê Đình Chi đã có công sáng tạo, đề ra và thực hiện cán cân pháp luật đầu tiên của Chính phủ kháng chiến Nam Bộ. Luật pháp cách mạng được ông áp dụng đúng đắn ngay những buổi đầu kháng chiến đã làm thực dân Pháp kiêng nể. Những vụ xử án nghiêm khắc đã làm bọn phản động tay sai khiếp sợ. Phương pháp xử phạt công minh không tư vị của ông đã giữ

nghiêm được kỷ luật trong hàng ngũ quân đội cách mạng, công an, tự vệ, các cơ quan...”.

Năm 1948, luật sư Lê Đình Chi được giao giữ chức vụ Trưởng phòng Quân pháp Bộ Tư lệnh Nam Bộ, sau đó là Giám đốc nha Quân pháp thuộc Bộ Tư lệnh Nam Bộ. Ông đã có công lao to lớn duy trì, điều khiển quân pháp ở 4 khu: 7, 8, 9 và Sài Gòn-Chợ Lớn, thi hành kỷ cương đúng đường lối của Chính phủ kháng chiến. Ông đã viết nhiều sách về luật pháp và trực tiếp mở các lớp đào tạo cán bộ cho tòa án binh ở các khu, góp phần nâng cao hiệu lực thực thi pháp luật, nâng cao sức mạnh kháng chiến.

Trong một tài liệu khác, Trung tướng Nguyễn Bình viết: “...Trong hoàn cảnh khó khăn, thiếu thốn mọi phương tiện, ông đã viết rất nhiều sách làm tài liệu học hỏi và làm việc cho cán bộ cách mạng cả tư pháp và quân pháp. Những tác phẩm của ông gồm: *Luật Hiến pháp sơ giản, Hình luật sơ lược, Hình luật tố tụng, Quân luật Việt Nam dẫn giải tập 1, Luật vi cảnh áp dụng tại Nam Bộ...* và một số khác còn đang soạn chưa xong như: *Quân luật Việt Nam dẫn giải tập 2 và Quốc tế Công Pháp...*”.

Vị trí, vai trò và tài năng, uy tín của luật sư Lê Đình Chi đang ngày càng có ảnh hưởng lớn đến cuộc kháng chiến trường kỳ của dân tộc thì ngày 2-6-1949, ông đã hy sinh trong một trận càn lớn của quân đội Pháp. Phát hiện ra nơi trú ẩn của ông, quân Pháp điên cuồng nổ súng với mục tiêu triệt hạ bằng được người đứng đầu quân pháp Nam Bộ, có ảnh hưởng to lớn đến sức mạnh kháng chiến. Ông bị trúng đạn ngã xuống tại khu Tân Hòa Đông, Tân An, vùng Đồng Tháp Mười”. Sự hy sinh của luật sư Lê Đình Chi là một tổn thất vô cùng to lớn của cách mạng. Ngày 27-6-1949, ông được truy phong cấp hàm Đại tá. Câu nói của ông ngay trong ngày đầu Nam Bộ kháng chiến đã thể hiện khí phách, phương châm hành động cách mạng và ý chí đấu tranh giành độc lập dân tộc kiên cường của ông: “Độc lập dân tộc không thể nào giành nổi nếu không tổn xương máu”.